

Kerecsi Klára

Úti jelentés

a Stockholm Kriminológiai Szimpóziumról

Stockholm, 2009. június 22-24.

A „Stockholm Díj” átadásával kapcsolatosan megrendezésre kerülő konferencián vettem részt Stockholmban 2009. június 22-24-e között. A „Stockholm Díj”-at a svéd Igazságügyi Minisztérium és a Nemzetközi Kriminológiai Társaság közösen alapította az elméleti és gyakorlati kriminológiát művelő szakemberek nemzetközi elismerésére, amelynek átadásához minden év júniusában kriminológiai szimpóziumot is szerveznek.

2009-ben professzor John Hagan és Raúl Zaffaroni, az argentin Legfelsőbb Bíróság bírója kapták a kitüntetést, mindketten a genocidium témakörében elért tudományos eredményeik elismeréseként. A konferencián 39 országból 500 szakember vett részt. A program 63 szekcióülésén 183 szakember tartott előadást.

A konferencia megnyitására csak a második nap reggelén került sor, miközben az első napon reggeltől-estig zajlottak a szekcióülések. A párhuzamosan zajló ülések miatt nem mindig volt könnyű a választás.

A börtönök zsúfoltságával foglalkozó szekcióülésen **Edwin Zedlewski** professzor (National Institute of Justice, USA) tartotta a bevezető előadást. Mint mondta a zsúfoltságnak kétféle értelme is lehet: (1) az emberek úgy gondolják, hogy magas a börtönnépeség, (2) több a fogvatartott, mint a börtönférőhely.

Az USA-ban 1995-ben 1464 börtön volt, 2005-ben 1821, és az átlagos telítettség 114%-os. Előadásában azzal foglalkozott, hogy ha az amerikai adatok szerint (is) csökkenő tendenciát mutat a vagyon elleni és az erőszakos bűncselekményt elkövetők elítélése, és rövidül a szabadságvesztés időtartama, akkor mi okozza a börtönnépeség növekedését. A kutatási tapasztalatok szerint a végrehajtás időtartama növekszik, illetve a feltételes szabadságra bocsátás szabályainak megszegése miatti feltételes megszüntetés okozza. Ez utóbbi például Kaliforniában a börtönnépeség növekedésének 60%-át teszi ki. Az előadó álláspontja szerint bár jelentősen megnövekedett a börtönbeli programok száma, még mindig elenyésző számú elítéltet érnek el, azaz ezek a reintegrációs programok önmagukban nem tudják megoldani a börtönbeli zsúfoltságot.

Jonathan Spencer (UK) és Anna Markina (Estonia) közös előadást tartottak az angol-észti együttműködésben megvalósuló észtiországi programról. Spencer professzor először az angol helyzetről beszélt. Az Egyesült Királyságban 2009 júniusában 83.001 személyt tartottak fogva, amely 140/100.000 fogvatartott/lakos gyakoriságnak felel meg. A túltelítettség jelentősen akadályozza a foglalkoztatási programok lehetőségét. Erre azonban az angolok is kitalálták a hazai bv-ben is működő megoldást: az állandó mozgást. Ez azonban lehetetlenné teszi a családi kapcsolattartást, és a programokban történő részvételt. Angliában évről-évre hosszabodnak az ítéletidők, mivel mindenki a büntetékiszabás enyhességét okolja a bűnözés növekedéséért. A börtönök zsúfoltságánál nem csak a börtönbeli viszonyokat, hanem a pártfogó felügyelet gyakorlatára is figyelni kell. Mint az előadó elmondta, a börtön túlhasználatát az Egyesült Királyságban sem a növekvő bűnözési ráta magyarázza, és még csak az sem, hogy több vádlott kerül a bíróság elé. A büntetékiszabási kultúra a magyarázata a börtönnépesség növekedésének.

Anna Markina az EU-ban a legmagasabb börtönnépességi gyakorisággal (300/100e fogvatartott/lakos) rendelkező Észtország helyzetét mutatta be. 2006-2007-ben a politikai cél a börtönnépesség csökkentése volt. Ennek háttérében az Észt Pártfogó szolgálat felállítása állt, illetve az, hogy a régi elavult börtönöket bezárták, és újat építettek. Hasonló jellegzetességekről számolt be, mint angol kollégája: hosszabb az ítéletidő és nagyobb számban szabadulnak az elítéltek kitöltött szabadságvesztéssel. 2007-ben bevezették az elektronikus felügyeletet a feltételes szabadság alatt.

A problémák változatlanok az elmúlt 15 évben: magas a gyakorisági ráta; magas a drogfüggők száma; magas az etnikai (főként orosz) kisebbségek száma a börtönökben; magas a visszaesés.

Gary Hill (ISPAC, USA) érdekes börtönnépesség csökkentő kísérleti programról számolt be, amelyet Iránban folytattak. Csak a köztörvényes cselekmények miatt elítéltekre terjedt ki a program, a politikai elítéltekre nem. A börtönben magas volt a HIV fertőzöttek száma, tehát erre az orvosi problémára fűzték fel a probléma megoldását, illetve feltárását. Az előadása további részében elmondta a program működését, és szerkezeti felépítését. Fontos eredményként fél év alatt 11%-kal sikerült csökkenteni a börtönlétszámot.

A JUSTIS szekcióülés érdekes EU projektről hozott információt, amely a büntető igazságszolgáltatásba vetett bizalom, és a bűnözési félelem indikátorainak kidolgozását tűzte ki célul.

Mike Hough (UK) előadásában kétféle kriminálpolitikai modellt vázolt fel: (1) a bűnözés-kontroll modellt, és (2) a jogállami modellt. A kétféle modellt elemezte, és megállapította, hogy a bizalom csak akkor vezet a legitimitációhoz, ha a jogok tisztelete, a hatékonyság és a

közösen osztott értékek vannak a háttérben. Nem fog működni viszont akkor, ha a bűnözés olyan szintet és formát ölt, hogy nem kulturálisan, hanem gazdaságilag meghatározott a bűnelkövető magatartás.

Jonathan Jackson (UK) a punitív megközelítés és a jogszolgáltató hatóságok legitimitása közötti kapcsolatot vizsgálta. Mint elmondta a JUSTIS projektnek 3 célja van: az igazságszolgáltatással kapcsolatos bizalom és legitimitáció elméleti kérdéseinek kidolgozása Európában, empirikus kutatási adatok gyűjtése, és egy európai összehasonlító kutatás lefolytatása. A kutatás 2011-ben terve kb 50 kérdést tesznek majd fel a vizsgálati személyeknek. Az országos szintű adatok mellett szociális indikátorokat is gyűjtenek annak megállapítására, hogy van-e összefüggés a két jelenség között.

Stephen Farrall (UK) a módszertani kérdésekkel foglalkozott. Mint elmondta három indikátor csoport kidolgozás a cél: a bizalom, a bűnözési félelem és a büntető igazságszolgáltatással kapcsolatba kerülés. A pilotkutatásban Anglia, Finnország, Olaszország és Bulgária vesznek részt. A JUSTIS program magyar résztvevője a Politikatudományi Intézet.

Elina Ruuskanen (Finnország) szerint az igazságszolgáltatásba vetett bizalom nem központi kérdés Finnországban, nem is vitatják a kérdést a szakirodalomban. Mindemellett három kérdést érdemes vizsgálni: a rendőrséggel kapcsolatos bizalmat, a rendőrség tevékenységének elfogadottságát és a bűnözési félelmet és a biztonságihiányt. Az előadó álláspontja szerint a szervezetbe vetett bizalom és az egyéni tapasztalatokra alapozott bizalom két külön problémacsoport, amelyet külön is kell vizsgálni.

Magam a **‘Confidence in criminal justice and trust-based crime control’** (Collating North, South and Central-Eastern European countries) című panelben tartottam előadást, amelyet én magam is szerveztem. A másik három előadó: Jerzy Sarnecki (Svédország), Anna Markina (Észtország) és Fosun Akinci-Sokullu (Törökország). Mindannyian a büntető igazságszolgáltatásba vetett bizalom hatását és befolyását elemeztük a kriminálpolitikára. Mindannyian más megközelítésből és más adatokra építve tettük. Sarnecki professzor friss közvélemény kutatási adatokra alapozta előadását. Ezek az adatok a legmagasabb szintű bizalom létezését jelzik, ugyanakkor – mint azt a professzor bemutatta – vannak felkelések, utcai zavargások azokon a területeken, ahol a jóléti ellátásból élő, munkanélküli személyek élnek. Anna Markina a rendőrség tevékenységébe vetett ész bizalmat és ennek hatását elemezte – szintén friss kutatási adatokra alapozva. Akinci-Sokullu professzor asszony a korrupció és a büntető igazságszolgáltatásba vetett bizalom összefüggéseit boncolgatta. Az Istanbul Bar Association felmérése alapján a megkérdezettek 95%-a szerint van korrupció a török igazságszolgáltatásban. Én magam a ha-

zai börtönnépességi adatok illetve a European Social Survey és az Eurobarometer attitűdvizsgálatai alapján mutattam be a bizalomhiány és a börtönnépességi ráta összefüggéseit.

A bűnözés nemzetközi összehasonlítása: az adatok összegyűjtése és interpretálása című szekció három fő nemzetközi adatbázis összehasonlításának problémáit vizsgálta: a UN Crime Trend Survey, az International Crime Victimization Survey (ICVS) s a különböző, az emberkereskedelemmel kapcsolatos kutatási adatok összehasonlíthatóságát. **Edwin Zedlewski** beszámolt arról, hogy a National Institute of Justice, USA az ICVS adatait SPSS formában tegye elérhetővé. a felmérések 1975-ben kezdődtek, és már 10 kutatási forduló lezajlott.

Jan van Dijk is az ICVS-ről beszélt, amelyben 2005-ben volt az utolsó felmérés (ebben Magyarország részt is vett – a Gallup végezte a felmérést), és 2010-ben tervezik a következőt. A tervek szerint létrejön egy European Standardized Victimization Survey, az EU ICVS. A pilot vizsgálatot 17 EU tagállamban kezdik 2009/2010-ben és 2013-ben lesz a felmérés.

A konferencia második napjának reggelén került sor a megnyitóra. A megnyitón **Beatrice Ask, a svéd igazságügyi miniszter**, majd a Svéd Bűnmegelőzési Tanács (BRA) igazgatója, mint a konferencia társszervezője tartott előadást. A megnyitó előadásokat követően egy érdekes pódiumbeszélgetésre került sor a fiatalkori bűnözés kezeléséről. A résztvevők: a svéd igazságügyi miniszter asszony, Friedrich Lösel (UK/Germany), Terrie Moffitt (UK/USA), David Olds (USA) és Olof Wikström (Sweden/UK) vettek részt. A résztvevők mindegyike fiatalkori bűnözés kutatásával foglalkozik, és mindegyikük pszichológiai vagy neuropszichológiai szempontból. A pódiumbeszélgetést Lawrence Sherman (USA/UK) vezette. A beszélgetésből az formálódott ki, hogy a neuropszichológiai vizsgálatok és az agykutatás, valamint a génkutatások számos olyan új eredményt hoztak, amelyek a fiatalkorú bűnelkövetők kezelésében hasznos lehet.

A második napon a tárgyalás előtti és utáni fogvatartás az EU-ban című szekcióban három fiatal kutató számolt be kutatásáról. A holland kutatók előadása az EU-s adatgyűjtési nehézségeket tette nyilvánvalóvá, nem véletlen, hogy az egyik javaslatuk is az volt, hogy uniformizálni kellene az adatgyűjtést. Az általuk használt források között említették a SPACE (CoE), a World Prison Brief (ICPC), a European Sourcebook of Crime and Criminal Justice, az Eurostat, valamint a 27 tagállam saját adatforrásinak használatát. Mint elmondták a fogvatartottak között az előzetesen letartóztatottak aránya az EU-ban 2007-ben 25,2%, de ez nagy szórást takar, pl. 10,4 % Romániában és 60,4 % Olaszországban. Javaslataik között szerepelt a definíciók összefésülése, és az azonos referencia nap meghatározása.

A díjazottak előadására délután került sor. **John Hagan** „State Rape: Race and Government Targeting of Sexual violence in Darfur” címmel tartott előadást. Mint elmondta 2008 júniusá-

ban az ENSZ Biztonsági Tanácsa szerint a szexuális erőszak a háborús konfliktus zónákban háborús bűnnek is tekinthető. Az előadás empirikus kutatási adatokra épült, amelyet a darfuri menekülttáborokban folytattak le.

A másik díjazott **Raoul Zaffaroni** „Mass crime prevention” címmel tartott előadást. Az előadás talán túlságosan is szélesen határozta meg a genocídium fogalmát, bár az előadó jelezte, hogy ezt a kifejezést általános értelemben használja. Érdekes volt, ahogy az előadó a neutralizációs elméletet és a genocídium elkövetőit összekapcsolta, mondván, hogy az elmélet érvényesülése (pl. a sértettek tagadása, a bűncselekmény tagadása, illetve az ideológiai neutralizáció) jól azonosítható a genocídium elkövetőinél.

A harmadik napon a „Büntető igazságszolgáltatás munkaterhének prognózisa: a rendőrségtől a börtönig” című szekcióban svéd és holland kollégák számoltak be a kutatásokról. **Peter Lindström** szerint a börtönnéesség létszáma a politika által meghatározott, és a több rendőr nem jelent feltétlen nagyobb börtönnéességet. Mint elmondta a svédországi börtönökben a fogvatartottak fele soha nem volt korábban börtönben. **Paul Smit** a WODC, a holland Igazságügyi Minisztérium igazgatója egy olyan modellkutatásról számolt be, amelyet évek óta végeznek, részben a munkateher, részben a börtönnéesség előrejelzésére.

A délutáni ülésen a „**Cooperation between local municipalities and the police**” c. szekcióban 3 együttműködő partnerszervezet számolt be egy projektről. A pilot projektet 2008-ban a svéd Bűnmegelőzési Tanács, a svéd rendőrség és az önkormányzatok szövetsége indította. A projekt célja nem a bűnmegelőzés volt, hanem ennek érdekében az együttműködés erősítése, tehát a folyamat erősítése. Mint az előadók elmondták a sikeres együttműködésnek az a kulcsa, ha a projekt előkészítési fázisát erősítik, akkor nem lesz formális az együttműködés. Ugyanis Svédországban is jórészt formális az önkormányzat és a rendőrség közötti együttműködés. Érdekes volt az előadásnak az az eleme, hogy a bűnözés helyzet értelmezését nem bízzák a rendőrségre, hanem az önkormányzat és a rendőrség maga írja meg, hogy mit tart a legnagyobb biztonsági problémának helyben, majd a sorozatos átbeszélés után egyeznek meg a közös teendőikben. Szerződést kötnek, amelyben mindkét félnek konkrétan leírják a feladatait. A szerződésben foglaltakat hathavonta felülvizsgálják. Javasoltam a BRA képviselőjének, hogy a projektet, mint egy mintát, próbálják ki Magyarországon.

Csobánka, 2009. június 28.

Dr. Kerecsi Klára